

آفتاب یزد- گروه گزارش: در شرایط تحریم‌های سخت کشور و برای رسیدن به اقتصاد بدون نفت ، یکی از روش‌هایی که باید اقتصاد کشور را به آن سوق داد "اقتصاد دانش بنیان" است. کارشناسان بر این باورند که سرمایه‌های اقتصادی کشورمان تنها محدود به منابع زیرزمینی مانند نفت نیست بلکه نیروی انسانی سرمایه اصلی به حساب می‌آید؛ در واقع اصول اصلی "اقتصاد دانش‌بنیان" بر نیروی انسانی خلاق و متخصص استوار شده است.

یکی از کلید واژگان پرکاربرد طی دو دهه اخیر در بیانات مقام معظم رهبری، اصطلاح اقتصاد دانش‌بنیان و شرکت‌های دانش‌بنیان است و ایشان یکی از خطوط اصلی تحقق اقتصاد مقاومتی را دستیابی به اقتصاد دانش‌بنیان معرفی می‌کنند. دانش یکی از قدرتمندترین بازوها در عرصه تحولات اقتصادی است. امروزه حجم سرمایه و اندازه بازار جای خود را به دانش و تکنولوژی داده و این دانش است که نقش اساسی را در ارتقاء تولید ملی کشور ایفا می‌کند. در حقیقت در دنیای امروز، دانش سبب افزایش مزیت رقابتی و ایجاد ارزش افزوده می‌شود.

نکته مهم اینجاست که تنها پرداختن به کسب دانش و آموزش در اقتصاد تأثیری ندارد، بلکه این دانش باید به صورت مستمر و پایدار در استفاده از منابع اقتصادی به کار برده شود. در شرایط فعلی کشور ما اقتصاد بدون نفت، رهایی از خام‌روشی، ایجاد ارزش افزوده بالا، مبارزه با تحریم، مدیریت صنعت و کشاورزی با تکنولوژی نوآورانه، کاهش نرخ بیکاری افراد تحصیلکرده و… نیازمند اجرای دقیق اقتصاد دانش بنیان در کشور است.

■ اقتصاد دانش بنیان چیست؟

اقتصاد دانش بنیان اقتصادی است که کاربرد دانش و اطلاعات در آن اهمیت بالایی داشته و تولید و توزیع، مبتنی بر آن شکل گرفته و سرمایه گذاری در صنایع با محوریت دانش مورد توجه خاصی قرار گرفته است.

طبق تعریف سازمان همکاری اقتصادی و توسعه، اقتصاد دانش بنیان اقتصادی است که بر اساس تولید و توزیع و کاربرد دانش و اطلاعات شکل گرفته و سرمایه گذاری در صنایع دانش بنیان نیز صناعی هستند که در آنها سطح بالایی سرمایه گذاری در نوآوری و ابداعات جدید صورت گرفته است.اما آنچه مبرهن است اقتصاد دانش بنیان اقتصادی نیست که در آن صرفا از فناوری‌های سطح بالا استفاده شود، بلکه اقتصادی که در آن، تمامی کسب و کارها و صنایع به فراخور نیاز خود، از توزیع و کاربرد دانش در پیشبرد اهداف خود بهره می‌برند.

کمیته اقتصادی مجمع همکاری اقتصادی آسیا –اقیانوس آرام، اقتصاد دانش بنیان را اقتصادی می‌داند که در آن تولید و توزیع و کاربرد دانش عامل و محرک اصلی رشد اقتصادی و تولید ثروت و اشتغال در همه صنایع است.

طبق این تعریف، اقتصاد دانش بنیان برای رشد و تولید ثروت تنها به تعدادی از صنایع با فن آوری بالا متکی نیست ، بلکه در این اقتصاد همه صنایع به فراخور نیاز خود از دانش استفاده می‌کنند. به عبارت دیگر، در اقتصاد دانش بنیان، تولید و توزیع و کاربرد دانش در همه صنایع عامل محرک رشد اقتصادی و تولید ثروت و اشتغال است.

گفتنی است در ساختار اقتصاد دانش بنیان بخش قابل توجهی از سرمایه گذاری‌ها می‌بایست به بخش‌های فناورانه و ایجاد زیرساخت‌های آن سوق یابد. سرمایه گذاری در این زمینه لزوم صرف نظر از اهداف و هزینه کردهای جاری را می‌طلبد و می‌بایست دولت و بخش خصوصی در صورت محدودیت منابع از هزینه‌های جاری خود کاسته و در طرح‌ها و شرکت‌های دانش بنیان سرمایه گذاری نمایند.به عبارتی اقتصاد دانش بنیان (Knowledge-based economy) به روش تولیدی گفته می‌شود که در آن از دانش برای ایجاد ارزش افزوده محسوس یا غیر محسوس استفاده می‌شود. فناوری و به خصوص فناوری‌های دانش بنیان کمی، برای تبدیل بخشی از دانش آدمی‌به ماشین آلات محسوب می‌شوند. این دانش می‌تواند توسط سیستم‌های پشتیبانی تصمیم گیری در زمینه‌های مختلف اقتصادی برای ایجاد ارزش افزوده استفاده شود.

■ سبقه تاریخی اقتصاد دانش بنیان

اصطلاح اقتصاد دانش بنیان اولین بار توسط پیتر دراکر برای عنوان فصل ۱۲ کتاب عصر ناپویستگی مطرح شد. اولین سلباقه مفهوم اقتصاد دانش بنیان، به سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه (OECD) در (سال ۱۹۹۵) انتشار گزارشی با عنوان اقتصاد دانش بنیان بازمی‌گردد. به دنبال آن در سال ۱۹۹۹ انتشار شاخص‌های سنجش اقتصاد دانش بنیان موجب جلب توجه سیاست‌گذاران کشورهای مختلف شد. لذا مفهوم دانش بنیان بیش از آن که دارای دقت نظر باشد، نقش هدایت سیاسی را برای سیاست‌گذاران کشورها به سمت وسوی مشخصی در توسعه علم، فناوری و نوآوری برعهده داشته است. در تعریف اقتصاد دانش بنیان با تعاریف متعددی مواجه می‌شویم که برخی از آنها محور اقتصاد دانش بنیان را فناوری اطلاعات و ارتباطات و تحولات سریع حاصل از آن در دیگر حوزه‌های علمی و فناورانه در نظر می‌گیرند و برخی دیگر دستیابی به اقتصاد دانش بنیان را در گرو فناوری‌های پیشرفته و سیاستگذاری منسجم در دستیابی به این گروه از حوزه‌های فناورانه می‌دانند. در ایران نیز تعریف دوم از اقتصاد دانش بنیان تاکنون دارای بیشترین کاربرد در سیاستگذاری بوده است.

عبارت در این مقاله هم مبنا قرار گرفته است.
باید در نظر داشت که اقتصاد دانش بنیان به معنی کاربردی کردن دانش و استفاده مؤثرتر از آن در گسترش ظرفیت‌ها و ارتقای درجه بهره برداری از منابع تولیدی جهت ارتقاء تولید ملی است که می‌تواند تحقق بخش شعار حمایت از کالای ایرانی باشد.

شکل گیری اقتصاد دانش بنیان در ایران

اقتصاد کشور در حال تغییر ماهیت و شکل از منبع مجوری

در شرایط تحریم و رسیدن به اقتصاد بدون نفت

راهی جز توسعه "اقتصاد دانش بنیان" نداریم

و کارگزاری با ارائه‌دهندگان ضمانت نامه می‌گردد.

تیمصره - در صورت عدم امکان به کارگیری موسسات تخصصی موجود ، صندوق می‌تواند پس از طی مراحل قانونی نسبت به حمایت از ایجاد موسسات تخصصی با مشارکت سایر نهادهای ذی ربط اقدام نماید.

ماده ۱۷ - در اجرای بند (هـ) ماده (۳) قانون و به منظور کاهش خطرپذیری محصولات و خدمات شرکتها و موسسات دانش بنیان ، بیمه مرکزی ایران مکلف است پوشش بیمه ای مناسب را در مرا حل طراحی ، تولید ، عرضه و به کارگیری این نوع محصولات و خدمات طراحی و ایجاد نماید.

■ فصل پنجم و مشارکت

ماده ۱۸ - به منظور توسعه سرمایه گذاری ریسک پذیره صندوق برای تأسیس و توسعه شرکتها و صندوقهای سرمایه گذاری ریسک پذیر تا سقف چهل و نه درصد سهام، مشارکت نمایدو حداکثر پس از پنج سال سهام خودرا واگذار نماید
ماده ۱۸ مکرر(الحاقی ۰۹/۲۹/۱۳۹۱) صندوق مجاز است براساس دستورالعمل مصوب هیئت امنا نسبت به مشارکت در طرحهای تجاری سازی شرکتها و موسسات دانش بنیان اقدام نماید.

■ معافیت‌های مالیاتی و گمرکی در فصل ششم

ماده ۱۹ - به منظور تکمیل چرخه سرمایه گذاری خطر پذیر و امکان استفاده شرکتها و موسسات دانش بنیان از بازار سرمایه ، سازمان بورس و اوراق بهادار مکلف است نسبت به تعیین و تسهیل سازوکار عرضه سهام شرکتهای دانش بنیان در بازار فرابورس ، دستورالعمل‌های اجرایی لازم را تهیه و ابلاغ نماید.

ماده ۲۰ - درآمدهای مشمول مالیات شرکتها و موسسات دانش بنیان ناشی از قراردادهای و فعالیتهای تحقیق و توسعه ، تجاری سازی و تولید محصولات و خدمات دانش بنیان مدت پانزده سال از مالیات موضوع ماده (۱۰۵) قانون مالیاتهای مستقیم معاف هستند.

ماده ۲۱ - شرکتها و موسسات دانش بنیان از پرداخت هزینه‌های عوارض و حقوق گمرکی و سود بانرگانی و عوارض صادراتی معاف هستند.

ماده ۲۲ - در اجرای ماده (۳) قانون وزارت امور اقتصادی و دارایی با همکاری وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری موظف است دستورالعمل اجرایی این فصل را ظرف سه ماه پس از ابلاغ این آیین نامه تهیه و به سازمان امور مالیاتی کشور و گمرک ایران ابلاغ نماید.

■ اولویت دهی به شرکتها و موسسات دانش بنیان

و سایر حمایت‌ها در فصل هفتم

ماده ۲۳ - پارکهای علم و فناوری ، مراکز رشد ، مناطق ویژه علم و فناوری و مناطق ویژه اقتصادی موظفند نسبت به اولویت دهی در استقرار شرکتها و موسسات دانش بنیان اقدام نمایند.

ماده ۲۴ - صندوق حداقل سعی درصد کمکها ، تسهیلات و سرمایه گذاری‌های خود را به شرکتهای دانش بنیان مستقر در مراکز رشد علم و فناوری ، پارکهای علم و فناوری ، مناطق ویژه علم و فناوری و مناقق ویژه اقتصادی تخصیص دهد.

ماده ۲۵ - شرکتها و موسسات دانش بنیان در مناقصات قراردادهای پژوهشی ، فناوری و تجاری سازی و عرضه کالاهای دانش بنیان ساخت داخل دستگاههای اجرایی حائز اولویت می‌باشند.

تیمصره ۱- دستگاه اجرایی پس از دریافت تأییدیه صلاحیت شرکتها و موسسات دانش بنیان ، امتیاز ارزیابی کیفی و فنی آنها را با ضریب ۱/۲ (۲۰درصد) محاسبه می‌نماید. برای شرکتهای مستقر در پارکهای علم و فناوری و مناطق ویژه علم و فناوری و مناطق ویژه اقتصادی تا ضریب ۱ / ۵ (صد و پنجاه درصد) قابل افزایش است.

تیمصره ۲- شرکتها و موسسات دانش بنیان برای ارایه و فروش محصولات و خدمات دانش بنیان خود در مناقصات دولتی مشمول تخفیف پنجاه درصدی در مبلغ سپرده شرکت در مناقصه می‌گردند.

ماده ۲۶ - (اصلاحی)۰۲/۱۵/۱۳۹۲) دستگاه‌های اجرایی می‌توانند در اجرای ماده (۶) قانون و از محل اعتبارات مصوب مربوط حداقل یک درصد مبلغ خرید کالا یا خدمات با مبدأ خارجی را در راستای تحقیق و توسعه ، طراحی ، تجاری سازی و ساخت داخل کالا یا خدمات مذکور از طریق شرکتها و موسسات دانش بنیان هزینه نمایند.

ماده ۲۷ - وزارت علوم ، تحقیقات و فناوری موظف است با همکاری دستگاه‌های اجرایی ذی ربط در اجرای تیمصره (۲)

ماده (۱) قانون حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی تولیدی و صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات - مصوب ۱۳۷۵ - فهرست نیازهای فناورانه ، تجهیزات و مواد اولیه مورد نیاز دستگاههای اجرایی مندرج در قانون مذکور را به شرکتها و موسسات دانش بنیان نیز اعلام نماید.

ماده ۲۸- (اصلاحی)۰۲/۱۵/۱۳۹۵) در اجرای ماده (۹) قانون و به منظور ایجاد و توسعه شرکتها و موسسات دانش بنیان و تقویت همکاری‌های بین المللی اجازه داده می‌شود واحدهای پژوهشی ، فناوری و مهندسی مستقر در پارکهای علم و فناوری و مناطق ویژه علم و فناوری در جهت انجام مأموریتهای محوله از مزایای قانونی مناطق آزاد درخصوص روابط کار ، معافیت‌های مالیاتی و عوارض سرمایه گذاری خارجی و مبادلات مالی بین المللی برخوردار گردند.

تیمصره (الحاقی)۰۹/۲۹/۱۳۹۱) آیین نامه اجرایی ماده (۴۷) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی ، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران موضوع تصویب نامه شماره ۲۸۶۰۹ت۳۲۸۶۳ مورخ ۰۸ مورخ ۱۳۸۴/۵/۱۰ به عنوان مقررات اجرایی ماده (۹) قانون تفیذ می‌گردد.

ماده ۲۹ - شرکتها و موسسات دانش بنیان مجازند مرکز

فعالیت خود را در محدوده شهر تهران و دیگر شهرها با رعایت مقررات زیست محیطی مستقر نمایند.

■ نظارت و گزارش دهی ، رسیدگی

به اعتراضات و مجازاتهای قانونی در فصل نهم

ماده ۳۰ - شرکتها و موسسات دانش بنیان می‌توانند اعتراض خود را نسبت به عملکرد دستگاههای مجری قانون با ارایه مستندات به دبیرخانه شورا ارسال نمایند. دبیرخانه شورا موظف است ظرف یک ماه نسبت به رسیدگی به اعتراضات واصل شده اقدام نماید.

ماده ۳۱ - دبیرخانه شورا موظف است جهت ایجاد فرصتهای برابر و شفاف سازی حمایتها و تسهیلات مندرج در این آیین نامه نسبت به انتشار آیین نامه‌ها و دستورالعملهای ذی ربط ، اسامی دستگاههای اجرایی مرتبط و بانک اطلاعاتی شرکتها و موسسات دانش بنیان برخوردار شده از این تسهیلات از طریق پایگاه جامع اطلاع رسانی اقدام نماید.

ماده ۳۲ - (اصلاحی)۰۲/۱۵/۱۳۹۵) شرکتها و موسسات دانش بنیان که از حمایتهای قانون برخوردار می‌شوند ، چنانچه بر اساس گزارش دستگاه اجرایی ذی ربط یا نظرات آیین نامه نسبت به انتشار آیین نامه‌ها و دستورالعملهای دوره ای یا موردی دبیرخانه شورا یا صندوق یا کتمان اطلاعات یا ارایه اطلاعات ناصحیح از این حمایتها برخوردار شده باشند یا حمایتها و تسهیلات اعطالشده بر طبق قانون را برای مقاصد دیگری مصرف نموده باشند ، با تشخیص دبیرخانه شورا یا صندوق ، ضمن محرومیت از استفاده مجدد از حمایتهای قانون ، با ارجاع به مراجع قانونی ذی صلاح ، مشمول مجازاتهای موضوع ماده (۱۱) قانون خواهند گردید.

ماده ۳۳ - دبیرخانه شورا مسئولیت پیگیری اجرای این آیین نامه را به عهده دارد و مکلف است گزارش عملکرد و نحوه اجرای قانون را هر شش ماه یک بار به شورا و مجلس شورای اسلامی ارایه نماید.

■ لزوم توجه به اقتصاد دانش بنیان

اما اجرای این قانون با موانع و مشکلاتی هم همراه بوده است. فضای دیوانسالاری حاکم بر کشور ، قوانین مالیاتی وتأمین اجتماعی معضلاتی را راه آن ایجاد کرده است.

سید امیرحسین قاضی زاده‌هاشمی عضو هیئت رئیسه مجلس در خصوص اجرای اقتصاد دانش بنیان در کشور گفت: راه نجات مشکلات کشور، توجه به اقتصاد دانش بنیان است. وی با اشاره به خلأها و ضعف‌های قانونی برای حمایت از شرکت‌های دانش بنیان و نوآوری افزود، باید پشتیبانی حقوقی بیشتری از این شرکت‌ها انجام دهیم تا بخشی از مشکلات پیش روی این شرکت‌ها مانند قوانین مالیاتی و تأمین اجتماعی و فضای دیوانسالاری کشور برطرف شود.

■ درآمد ۹۰ هزار میلیارد تومانی

سید محمد صاحبکار خراسانی رئیس مرکز شرکت‌ها و موسسات دانش بنیان معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری نیز گفت: بزرگترین مجموع اکوسیستم نوآوری در غرب آسیا در حوزه‌های دارویی، بیوتکنولوژی و تجهیزات نفت در کشور ما قرار دارد.

وی گفت: امروزه ۴۷۰۰ شرکت دانش‌بنیان در کشور در حال فعالیت هستند که می‌توانند به دستیابی به اقتصاد بدون نفت کمک شایانی کنند.

وی افزود: خوشبختانه قانون حمایت از شرکت‌ها و مؤسسات دانش بنیان پس از اجرایی شدن موجب شده ۴ هزار و ۷۰۰ شرکت دانش بنیان پس از ارزیابی و تأیید مورد حمایت قرار گیرند.

صاحبکار خراسانی با اشاره به اینکه شرکت‌های ایجاد شده تاکنون توانسته‌اند ۹۰ هزار میلیارد تومان درآمد ایجاد کنند، ادامه داد: به این اساس ۳۰۰ هزار نفر نیز از طریق شرکت‌های یاد شده مشغول به کار شده‌اند.

وی عنوان کرد: ۲۲۰۰ میلیارد تومان تسهیلات به شرکت‌های دانش بنیان و نوآورانه ارائه شده و صندوق حمایت از این شرکت‌ها همواره از هیچ کمکی دریغ نکرده است.

وی با اشاره به اینکه با عنایت رهبر انقلاب و همکاری ستاد کل نیروهای مسلح امروزه گذراندن خدات مقدس سربازی در شرکت‌های دانش‌بنیان فراهم شده است، تصریح کرد: باید یادآور شد تاکنون ۷ هزار مشاوره برای ایجاد شرکت‌های دانش‌بنیان صورت گرفته است.

صاحبکار خراسانی با اشاره به اینکه ۴۷ پارک علم و فناوری و ۲۳۰ مرکز رشد با همکاری وزارت علوم، بهداشت و دانشگاه آزاد در سراسر کشور شکل گرفته است، اظهار کرد: نباید فراموش کرد که امروزه ۶ هزار استارت‌آپ در حوزه فناوری و ارتباطات بر گزار شده است.

همچنین اشفین کلاهی رئیس مجمع کسب و کارهای دانش بنیان اتاق بازرگانی هم با اشاره به این که از ظرفیت‌های قانونی برای کمک به شرکت‌های دانش بنیان می‌توان استفاد کرد، گفت: ساختار اداری کشور بر مبنای فروش نفت و واردات کالا بنا شده و ساختار بروکراتیک اداری است.

وی ادامه داد: این شرکت‌ها پس از ورود به بازار کسب و کار با شرایط نامناسبی مواجه می‌شوند و ساختار شرکت‌های دانش بنیان و استارت‌آپ‌ها با این فضا مایوس نیست و نفس کشیدن برای آن‌ها سخت می‌شود.

کلاهی با اشاره به اینکه سازمان تأمین اجتماعی، سازمان خدماتی است، گفت: این سازمان مالیاتی را از شرکت‌های دانش بنیان می‌گیرد تا به عنوان کارگزار، مدیریت و برای کارگران و کارمندان هزینه کند. اما چنین رفتار خدماتی را در سازمان تأمین اجتماعی نمی‌بینیم و برخورد آن‌ها با کارفرما و کارگر، خدمات محور نیست بلکه برخورد مطالبه گر است.

■ تکذیب شایعه حذف معافیت‌های مالیاتی

محمد مسیحی معاون سازمان امور مالیاتی نیز درباره شایعه حذف معافیت‌های مالیاتی شرکت‌های دانش بنیان گفت: این موضوع درست نیست و در حال حاضر بحث حذف این معافیت‌ها مطرح نیست.

وی ادامه داد: به استناد مواد ۳ و ۹ قانون حمایت از شرکت‌های دانش بنیان، این شرکت‌ها به ترتیب به مدت ۱۵ و ۲۰ سال از پرداخت مالیات بر درآمد، معاف هستند. وی افزود: در مالیات بر ارزش افزوده علاوه بر شرکت‌های دانش بنیان، بیشتر شرکت‌های طرف قرارداد با دولت مشمولاتی را دارند، اما در قانون فعلی هم، امکان تخفیف بدهی مالیاتی برای بدهکاران مالیات بر ارزش افزوده به مدت سه سال وجود دارد.

سیحی اضافه کرد: همچنین در جریان بررسی لایحه اصلاح وداعی‌شدن قانون مالیات بر ارزش افزوده، بحث فروش‌های اقساطی و اعتباری به شکل کامل دیده شده است به گونه‌ای که متناسب با پرداخت ما به ازای کالا، مالیات بر ارزش افزوده، وصول می‌شود و از این نظر، باری تحمیل نمی‌شود.